

14. VTÁK BEDA

(Zjavenie Jána 8,13)

(3. videnie. Sedmopečatná kniha. Otvorenie siedmej pečate. Trúbenie štyroch anjelov. Vták Beda)

*

Potom (Ján) uvidel a počul orla letiaceho prostriedkom neba (gr. *mesoyranein*), **ktorý volal mohutným hlasom: Beda, beda, beda** (gr. *uai*; podobne Lukáš 6,24-26) **tým, čo bývajú na zemi, pre ostatné zvuky trúb troch anjelov, ktorí ešte majú trúbiť** (beda tým, ktorí netušia, aké utrpenia ich ešte len postihnú).

Vo výtvarnom umení býva orol zobrazený s latinským nápisom "vae, vae, vae", prípadne iba vo fonetickej podobe "ve, ve, ve". Podľa kriku dostal orol i celý výjav svoje meno. V slovnom vyjadrovaní sa stal vták Beda, podobne ako apokalyptické kone z rozlomenia prvých štyroch pečatí, obrazom veľkého zúfalstva. Námet Vták Beda predstavuje šiesty grafický list Albrechta Dürera.

*

Grécke citoslovce **uai** (vo význame "beda tomu") použil Ježiš v *Kázni na hore* (Lukáš 6,24-26), keď vymenováva podmienky blaženosti a večnej spásy. Vo svojom prejave nevyslovuje ani tak súd, ako skôr vyjadruje hlbokú ľútosť nad tým, v akom biednom stave sa nachádzajú v očiach Boha tí, ku ktorým hovorí. Ich nešťastie spočíva v nemalej miere v tom, že žijú v klamnej nádeji a neuvedomujú si nešťastie, ktoré ich očakáva.

V Zjavení používa Vediaci (sv. Ján) slovo *uai* (lat. *vae*) ako citoslovce vo svojom žalospeve nad padlým Babylonom (Rímskou ríšou) a ako podstatné meno pri opise troch bied, ktoré ešte len prídu s poslednými zatrúbeniami: ničivé kobyľky (9,12), zemetrasenie (11,14; pozri kapitola *Zmeranie Božieho chrámu*) a ľadovec (11,9; pozri kapitola *Trúbenie siedmeho anjela*).

Jednako len slovo *uai* v gréčtine vôbec neexistuje. Francúzsky katolícky filozof Claude Tresmontant v knihe "Hebrejský Kristus" píše: Ide o prepis hebrejského slova **hoj** (beda), ktoré sa v hebrejskej Biblii (***Tóra**) nachádza veľmi často (Izaiáš 3,9; 6,5; 24,16; Jeremiáš 4,13; 10,19; 15,10; 13,27; 48,46...) a ktoré *Septuaginta preložila výlučne na tento účel slovom **uai**. Nie je to teda gréčtina, ale hebrejčina prevedená do gréckej abecedy (autor prípad slova *uai* používa na jednu z mnohých argumentácií o hebrejskom pôvode evanjelií).

*

Orol bol starovekým symbolom neba, slnka a božskej vlády. Antickí spisovatelia orla (gr. **aetos** = orol aj sup; lat. *aquila*) označujú za kráľa vtákov. V mýtoch sprevádza rímskeho boha Jupitera a prináša správy o víťazstvách. Preto sa orol stáva rímskym vojenským a cisárskym symbolom a hlavným zvierat'om heraldiky. Úlohu sprievodcu nebeských božstiev (baalov) má aj vo fenických, kanaánskych a semitských mýtoch. Antické knihy o zvieratách mu pripisovali schopnosť pozerat' sa do slnka bez žmurknutia a lietat' vo sférach neprístupných človeku.

Orol (hebr. **nešer**; **peres**; ide o rôzne druhy; vo všeobecnosti nie je jednoduché rozlíšiť, o aký druh sa jedná) je v Starom zákone obrazom obnovujúcej sa sily (Žalm 103; Izaiáš 40,31).

Exodus (19,4) prirovnáva starostlivosť Boha o vyvolený národ k orlovi, ktorý nesie mláďatá hore na svojich krídlach k pravému cieľu. Na druhej strane orol patrí medzi nečisté zvieratá a jeho mäso Zákon zakazuje (Leviticus 11,13).

Pre svoju dravosť bol orol súčasne najstrašnejším vtákom a neblahým poslom, lebo orly i supy sa zjavovali po nešťastí. Rovnaké slová volí evanjelista Matúš (24,28) v obraze Posledného súdu: “Kde bude mŕtvola, tam sa zhromaždia aj orly.“ **V nadväznosti na tento verš býva orol vykladaný ako symbol diabla kradnúceho dušu (cirkevní otcovia, románske umenie). Medzi siedmimi smrteľnými hriechmi zastupuje pýchu.**

Výraz **mesoyranein**, ktorý apokalyptik použil pre let orla uprostred neba, znamená, že vták letí vo výške na pravé poludnie, v zenite, letí v plnej žiare slnka, aby ho videlo a počulo najviac ľudí. Jeho krik, prvé beda sa vyplní v zatrúbení piatej poľnice (pozri kapitola *Trápenie kobyľkami*; 9,3-12), druhé beda v šiestom zatrúbení (*Rozviazanie štyroch anjelov*; 9,14-20), tretie beda vo videní o nádobách (pozri kapitola *Vyliatie čias hnevu*; 15,1-16,21).

Úloha orla vo verši 8,13, vtáka Beda, robila interpretom isté ťažkosti. V židovskej tradícii platil za nečisté zviera a za symbol Rímskej ríše (apokryfná Apokalypsa Ezdrášova 11,1; 12,11; 14,7; apokryf Mojžišovo nanebovzatie 10,8), preto bolo ťažké identifikovať ho so zvestovateľom Božej vôle. Niektorí komentátori preto hľadali paralelu k anjelovi zvestovateľovi z kapitoly 14,6: Baránok vyhlasuje súd nad nepriateľmi (pozri kapitola *Hora Sion*), letiacim uprostred neba. Vták Beda tak plní úlohu anjela zvestovateľa, akú by sme čakali predovšetkým od archanjela Gabriela.

Nakoľko je orol súčasne symbolom evanjelistu Jána, vytvára sa významový oblúk medzi tradičným orlom zvestovateľom nešťastí, orlom ako atribútom evanjelistu Jána, zvestovateľa pravdy o Kristovi, a orlím vtákom Beda, zvestovateľom apokalyptických pohrôm.

Apokalyptik si však mohol zvoliť obraz orla zvestovateľa bez ohľadu na všetky zložité špekulácie, lebo hrozivo veľký orol platí za vtáka, ktorý má zo všetkých najväčšie krídla a najvyššie a najďalej doletí.

Orol v úlohe zvestovateľa Božej vôle a Božieho hnevu sa objavuje aj v židovskom apokryfe Apokalypsa Baruchova (77,19; 87), o ktorom väčšina odborníkov súdi, že vznikol približne v rovnakom čase ako Jánovo Zjavenie. V tej istej roli vystupuje aj v mandejskej (*gnosticky ladenej) Knihe Jánovej, datovanej do 5.-6.storočia.

V ranom kresťanstve sa stáva orol symbolom Krista a zmŕtvychvstania (k letu orla bolo prirovnávané stúpanie duše zosnulého rímskeho cisára) a v tomto zmysle býva orol zobrazený na krstiteľniciach.

VTÁK BEDA (1498) ALBRECHT DŮRER

DREVOREZ

DETAIL Z GRAFICKÉHO LISTU ROZLOMENIE PIATEJ A ŠIESTEJ PEČATE